

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ساختار بانکداری اسلامی

و ارائه الگویی برای بانکداری اسلامی در ایران

تألیف

دکتر جواد محقق‌نیا

استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی

انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

چاپ اول ۱۳۹۲

سرشناسه	: محقق‌نیا، محمدجواد ۱۳۵۱ -
عنوان و پدیدآور	: ساختار بانکداری اسلامی و ارائه الگویی برای بانکداری اسلامی در ایران / تألیف جواد محقق‌نیا.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۶ ص.
فروست	: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی: ۲۷۸.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۷-۰۷۸-۴
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
موضوع	: بانک و بانکداری (اسلام)
موضوع	: بانک و بانکداری -- ایران
موضوع	: عقود و ایقاعات (فقه)
موضوع	: سازمان‌های دولتی - امور مالی.
شناسه افزوده	: دانشگاه علامه طباطبائی.
رده‌بندی کنگره	: ۳۹۱ س۲ / م۳ / ۲۳ / ۲۳ BP
رده‌بندی دیویی	: ۳۷/۴۸۳
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۳۰۶۱۴۴

انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

شماره نشر: ۲۷۸

ISBN 978-964-217-078-4

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۷-۰۷۸-۴

الگوی بانکداری و بانکداری اسلامی در ایران

تألیف: دکتر محمد جواد محقق‌نیا

زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه

چاپ اول: ۱۳۹۲ شمارگان: ۱۰۰۰ ناظر فنی: مهندس رضا دنیوی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

حق چاپ برای دانشگاه علامه طباطبائی محفوظ است. قیمت: ۱۰۰/۰۰۰ ریال

سازمان مرکزی: تهران دهکده المپیک، تقاطع شهید همت، جنب پارک فرهنگ، صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷

فهرست

۱	بخش اول
۷	فصل اول: الگوی بانکداری محدود
۷	مقدمه
۱۴	تاریخچه بانکداری محدود
۱۸	بانکداری محدود نوین
۲۱	قلمرو و تعریف بانک محدود
۳۰	ارزیابی ایده بانکداری محدود
۳۰	اظهارات طرفداران بانکداری محدود
۳۹	دلایل مخالفین ایده بانکداری محدود
۴۰	مشکلات نظری ایده بانکداری محدود
۴۸۰	پیامدهای احتمالی بانکداری محدود (مشکلات اجرایی بانکداری محدود)
۵۵	ارزیابی نهایی بانکداری محدود
۷۱	فصل دوم: بانکداری جامع
۷۱	مقدمه
۷۳	تعریف بانک جامع
۷۷	تاریخچه بانکداری جامع
۸۲	امتیازات بانک جامع
۹۱	دیدگاه مخالفین سیستم بانکداری جامع (مشکلات احتمالی بانکداری جامع)

۱۰۰	ارزیابی نهایی و جمع بندی
۱۰۱	بررسی تاریخی
۱۰۵	بانکداری جامع و بازار سرمایه
۱۰۷	جمع بندی نهایی
۱۱۱	بخش دوم: بانکداری اسلامی - ارائه الگوی بانکداری اسلامی برای ایران
	فصل اول: مروری بر بانکداری در ایران و شکل گیری بانکداری اسلامی در جهان
۱۱۳	مقدمه (تحلیلی گسترده بر تاریخچه بانکداری در ایران)
۱۱۹	واکنش به ورود مؤسسات مالی و بانکها به کشورهای اسلامی
۱۱۶	تاریخچه بانکداری اسلامی
۱۱۹	آغاز بانکداری اسلامی در ایران
۱۲۱	الگوی برآمده از قانون عملیات بانکی بدون ربا
۱۲۵	اهداف نظام بانکی
۱۲۶	وظایف نظام بانکی
۱۲۷	تجهیز منابع در سیستم بانکداری بدون ربا
۱۲۸	روش های تخصیص منابع در قانون عملیات بانکی بدون ربا
۱۳۰	گروه اول: تسهیلات اعطایی مشارکتی
۱۳۱	مضاربه
۱۳۲	مشارکت مدنی
۱۳۵	مشارکت حقوقی
۱۳۷	سرمایه گذاری مستقیم
۱۳۸	مزارعه
۱۳۹	مساقات
۱۳۹	گروه دوم: تسهیلات اعطایی مبادله ای
۱۴۰	فروش اقساطی
۱۴۰	اجاره به شرط تملیک
۱۴۱	معاملات سلف
۱۴۲	

۱۴۳	خرید دین
۱۴۳	گروه سوم: تسهیلات اعطایی در ارتباط با تعهدات
۱۴۳	جعاله
۱۴۴	گروه چهارم: تسهیلات اعطایی در ارتباط با وام‌دهی (قرض‌الحسنه)
۱۴۶	ارزیابی و تحلیل الگوی برآمده از قانون عملیات بانکی بدون ربا
۱۴۶	مقدمه
۱۴۹	تبیین وضعیت موجود
۱۵۰	بررسی سهم عقود مختلف در تسهیلات اعطایی بانک‌ها
۱۵۶	سپرده‌ها و تسهیلات قرض‌الحسنه در سیستم بانکی طی اجرای قانون بانکداری بدون ربا
۱۶۲	سهم سپرده‌های بانکی
۱۶۷	نرخ رشد اسمی سپرده‌های بانکی و تغییرات سالانه سهم سپرده‌ها
۱۷۱	نرخ رشد واقعی سپرده‌های بانکی
۱۷۶	تخصیص منابع بانکی و عملکرد سیستم بانکی در اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه
۱۷۹	نارسایی‌ها و مشکلات سیستم بانکی
۲۰۳	فصل دوم: الگوی جدید بانکداری بدون ربا
۲۰۳	مقدمه
۲۰۵	فروض الگو
۲۰۵	اصل تفکیک
۲۰۵	۱. تعریف تفکیک
۲۱۰	۲. تشریح ابعاد تفکیک (حسابداری، حقوقی، هلدینگ)
۲۱۱	الف: تفکیک حسابداری
۲۱۴	ب: تفکیک حقوقی
۲۱۵	اول: تشکیل مؤسسات مالی مستقل
۲۱۶	دوم: تشکیل هلدینگ‌های مالی
۲۱۸	۳. دلایل تفکیک

- دلیل اول: حذف رانت بانکی ۲۱۹
- دلیل دوم: بازگشت بانک به جایگاه اصلی خود ۲۲۲
- دلیل سوم: اختصاص حق آقایی پول به دولت ۲۲۳
- دلیل چهارم: ترویج قرض الحسنه ۲۲۴
- دلیل پنجم: کاهش هزینه‌های بانک‌ها ۲۲۸
- دلیل ششم: نزدیک شدن به عدالت اقتصادی در سیستم بانکی ۲۲۹
۴. اشکالات مطرح شده در مورد اصل تفکیک ۲۳۰
- اول: کاهش منابع تسهیلات سرمایه‌گذاری ۲۳۰
- دوم: کاهش شدید سودآوری بانک‌ها ۲۳۱
- سوم: افزایش زمینه فساد اقتصادی ۲۳۱
- چهارم: افزایش تقاضای تسهیلات و عدم تعادل عرضه و تقاضای وجوه ۲۳۳
- پنجم: عدم جریان هزینه‌های بانک‌ها در تجهیز منابع ۲۳۵
- ششم: مشکل پرداخت سود در دوران وقفه سرمایه‌گذاری ۲۳۵
- هفتم: وجود راه‌های پسر جهت جلدگیری از رانت بانکی ۲۳۶
- هشتم: قطع ارتباط عملکرد مالی مشتریان با تسهیلات اعطایی ۲۳۶
- نهم: ضرر سپرده‌گذاران و منفعت شدید دریافت‌کنندگان تسهیلات ۲۳۷
- دهم: وجود تعهدات ناشی از اعطای تسهیلات سرمایه‌گذاری با استفاده از مانده سپرده‌های جاری ۲۳۸
- اصل تخصص‌گرایی ۲۳۹
۱. مقدمه ۲۳۹
۲. ویژگی‌های اجرای اصل تخصص‌گرایی در سیستم بانکی ۲۴۰
- ۱-۲ هدفمند شدن مراجعه به بانک‌ها و مؤسسات مالی ۲۴۰
- ۲-۲ تسلط کامل مؤسسات مالی بر حوزه و حیطه فعالیت‌شان ۲۴۰
- ۲-۳ تخصصی شدن تجهیز منابع ۲۴۱
- ۲-۴ تأثیر گذاری عملکرد هر بخش در تعیین نرخ سود تسهیلات ۲۴۱
- ۲-۵ مشخص شدن جایگاه واقعی هر یک از عقود اسلامی در رفع نیازهای عرضه‌کنندگان و تقاضاکنندگان وجوه ۲۴۲
- ۲-۶ اجرای هر چه بهتر اصول مورد نظر شرع مقدس اسلام ۲۴۴

۳. مشکلات احتمالی تخصیص‌گرایی در سیستم مالی.....	۲۴۴
اول: افزایش احتمال عملکرد صوری سیستم.....	۲۴۴
دوم: احتمال شکل‌گیری آربیتراژ.....	۲۴۵
سوم: تعطیل شدن فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی در برخی بخش‌های اقتصادی.....	۲۴۵
چهارم: کوچک شدن بانک‌ها و مؤسسات مالی.....	۲۴۵
۴. انواع تخصیص‌گرایی.....	۲۴۷
۴-۱ تخصیص‌گرایی بر اساس نوع قرارداد.....	۲۴۷
۴-۲ تخصیص‌گرایی بر اساس نوع فعالیت اقتصادی.....	۲۵۰
تأمین حداکثری خواسته‌های شرح و حذف کامل ربا.....	۲۵۲
الگوی جدید بانکداری بدون ربا.....	۲۵۴
اجزای الگو.....	۲۵۴
بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۵۶
۱. تجهیز بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۵۷
۱-۱ قرارداد حقوقی و شرعی تجهیز در بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۵۷
۱-۲ انواع سپرده‌های بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۵۹
۱-۳ تمرکز یا عدم تمرکز حساب‌های جاری در بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۶۲
۱-۴ پرداخت جایزه و انجام قرعه‌کشی توسط بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۶۶
۲. تخصیص بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۶۹
۲-۲ شیوه تخصیص تسهیلات قرض‌الحسنه به نیازمندان.....	۲۷۰
۲-۳ ضرورت تدوین آیین‌نامه اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه.....	۲۷۲
۲-۴ انواع تخصیص بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۷۳
۳. دولتی بودن یا نبودن بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۷۶
۴. امکان پرداخت سود به سهامداران بانک‌های قرض‌الحسنه.....	۲۷۸
بخش سرمایه‌گذاری.....	۲۷۹
مقدمه.....	۲۷۹
تخصیص مؤسسات و بانک‌های بخش سرمایه‌گذاری.....	۲۸۰
۱. تخصیص‌گرایی بر اساس قراردادهای مالی.....	۲۸۰

۳۸۵	.....	۲. تخصص گرایی بر اساس فعالیت‌های اقتصادی
۳۸۷	.....	تجهیز بخش سرمایه‌گذاری
	.....	۱. تجهیز مؤسسات مالی بخش سرمایه‌گذاری در تخصص گرایی بر اساس
۲۸۷	.....	عقود
	.....	۲. تجهیز مؤسسات مالی بخش سرمایه‌گذاری در تخصص گرایی بر اساس
۲۹۳	.....	فعالیت‌های اقتصادی
۲۹۴	.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۹۶	.....	الف. منابع

www.ketab.ir

بخش اول

الگوهای بانکداری غیر کلاسیک

مقدمه

در سال‌های اخیر، شاهد فرایند تحولی سریع و جهانی صنعت بانکداری بوده‌ایم. امن شدن و ترویج بازار اوراق بهادار، ارتباط سنتی میان سپرده‌پذیری و وام‌دهی را از بین برده است و در نتیجه شیوه بانکداری سنتی و قدیمی راجح را که مبتنی بر جمع‌آوری پس‌انداز به منظور تأمین سرمایه برای طرح‌های کارآفرین است، دچار چالش کرده است. از این رو بانک‌ها مجبور به فعالیت در دنیایی شده‌اند که بازار خدمات مالی - بانکداری، کارگزاری مالی و بیمه - به طور فزاینده‌ای رقابتی شده است. این گسترش، تأثیر وحشتناکی بر بانکداری سنتی گذاشته است؛ همچنانکه کای (۱۹۹۸) اخیراً اشاره کرده است: «امروزه دیگر توجیه منطقی برای ادامه کار شرکت‌های سنتی که ما آن‌ها را بانک می‌نامیم، وجود ندارد و بیش‌تر فعالیت بانک‌ها - همچون خدمات مالی جزئی و خرد، ارائه مشورت مالی به شرکتها، نظارت بر اعتبار و ارزش شرکت‌های بزرگ - به صورت مناسب تری توسط مؤسسات تخصصی‌ای که لزوماً بانک هم نیستند، انجام می‌شود» (Shy and Stenbacka 2000).

همچنین، با گسترش سریع وجوه بازار پول، بیمه سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاری از طریق خرید سهام شرکت‌ها در آمریکا، اروپا و آسیا و با جهانی شدن بسیار سریع فرصت‌های سرمایه‌گذاری، مصرف‌کنندگان از فقدان فرصت‌های سرمایه‌گذاری، زیان نمی‌بینند و شرکت‌ها نیز می‌توانند سرمایه مورد نیاز خود را از طریق بازارهای بسیار متنوع بدون نیاز به بانک‌های سنتی افزایش دهند. در واقع، با فرض وجود انبوه وجوه بازار پولی و مؤسسات مالی‌ای که امروزه وجود دارد، مصرف‌کنندگان همواره می‌توانند نرخ ریسک و

بازدهی مورد نظر خود را انتخاب کنند و مجبور نیستند که در دایره بسته بانک‌های محلی به انتخاب پردازند (Shy and Stenbacka 2000).

بانک‌ها و مؤسسات مالی طی سده‌های گذشته به طور عام و در یک قترن اخیر به صورت خاص و بسیار روشن به عنوان ابزار کشورها در مسیر توسعه محسوب می‌شده‌اند. حضور مقتدرانه صنعت بانکی در عرصه‌های مختلف اقتصادی، اعتبار بیش تری برای کشورها به دنبال داشته و موجب شده است که فعالان بخش‌های مختلف اقتصادی، با سرعت بیش تری به خواسته‌های مالی خود دست پیدا کنند. با این حال، صنایع و بخش‌های مختلف اقتصادی، به دلیل نارسایی در بخش بانکی ناچار به پرداخت هزینه‌های بالای بانکی در مرادوات تجاری خود شده‌اند. ویژگی مشکلات بخش بانکداری این است که این مشکلات منحصر به این بخش نمی‌ماند و سایر بخش‌ها و به تعبیر صحیح‌تر، کل اقتصاد را متأثر می‌سازد. بروز مشکلات در بخش بانکی به نارسایی سیستم خون‌رسانی بدن می‌ماند که فعالیت کل بدن را دچار اختلال می‌کند.

در کشور ما نیز مشکلات متعدد سیستم بانکی همچون ریسک‌های تجاری و اعتباری، مقررات خاص در صدور ضمانت‌نامه و اعتبار اسنادی برای طرف‌های خارجی، گسترش نامناسب شبکه شعب بانکی در سایر کشورها، قوانین و مقررات زاید، رتبه‌های پایین بانک‌های کشور در رتبه‌بندی جهانی، محدودیت در برقراری رابطه با کلیه بانک‌های دنیا، تناسب نداشتن زمان فعالیت بانک‌های داخل کشور با بانک‌ها در خارج از کشور، عدم واکنش سریع و مناسب سیستم بانکی به تقاضای بازار در تخصیص منابع و سایر خدمات بانکی، چارچوب دولتی و قانونی که دست و پای بانک‌ها را در کاهش ریسک بازارهای مالی می‌بندد و مشکلات ناشی از عدم اجرای صحیح و کامل بانکداری اسلامی به دلایل مختلف، و مواردی از این قبیل، سبب افزایش هزینه‌های مالی شرکت‌ها و در نتیجه قیمت تمام شده کالا و خدمات در کشور شده است. این مسأله به نوبه خود به فرگیر شدن این ایده منجر شده است که سیستم بانکی در بسیاری از کشورها و در کشور ما دچار مشکلات اساسی است و باید به صورت اساسی و بنیادی مورد بازبینی قرار گیرد. در این میان طبیعی است که نوع سیستم بانکی نیز یکی از عوامل بروز بحران‌های بانکی و به دنبال آن اقتصادی تلقی شود. در واقع این گمان از سوی بسیاری تقویت شده است که این سیستم بانکداری تجاری است که در وهله نخست موجب بروز مشکلات شده است. این حدس و گمان با عنایت به این تصور که سیستم بانکی در کشورهایی که سیستم دیگری غیر از سیستم

بانکداری سنتی و تجاری را پذیرفته‌اند، با مشکلات کم تری مواجه است، و چنین سیستم‌هایی در پشتیبانی از رشد و توسعه اقتصادی موفق عمل کرده‌اند، تقویت شده است. بانکداری تجاری با سابقه طولانی در واقع ساده ترین نوع واسطه گری مالی میان وام دهندگان و وام گیرندگان است. بانک به عنوان واسطه میان کسانی که وجوه مازاد دارند و کسانی که با کمبود منابع مواجه‌اند، عمل می‌کند. در این حالت برای بانک نوع مصرف جوهی که به متقاضیان پرداخت می‌شود، اهمیت چندانی ندارد و سپرده گذاران نیز کاری به آنچه بانک انجام می‌دهد، ندارند. آنچه برای هر دو مهم است اصل و فرعی است که بانک از متقاضیان تسهیلات دریافت می‌کند و پس از کسر حق الوکاله خود به سپرده گذاران پرداخت می‌نماید.

در واقع مفاهیم درونی و خاص بانک و بانکداری و واسطه گری میان وام دهندگان و وام گیرندگان، همچنان یک سببه انگشور و سیاه در نظریه بانکداری است. اقتصاددانان و بانکی‌ها علاقه شدیدی دارند که وام دهی بانک را یک مسأله خاص و جدای از سایر شقوق تأمین مالی تلقی کنند. البته این مطلب را باید از نظر دور داشت که وام دهی ماهیت پیچیده‌ای دارد و این پیچیدگی ناشی از تنوع و گستردگی سرمایه‌گذاری‌هایی است که توسط بانک‌ها تأمین مالی می‌شود. از سوی دیگر وام دهی مستلزم تعامل چند مرحله‌ای میان فعالین متعدد در شرایط ناطمینانی است که این امر نیز به نوبه خود بر پیچیده‌تر شدن ماهیت وام دهی تأثیر می‌گذارد. دانش اندکی نسبت به اینکه چگونه تعامل میان بانک‌ها و وام گیرندگان شکل می‌گیرد، وجود دارد (Burghof 1999).

علاوه بر این، در بسیاری از کشورهای توسعه یافته، گسترش مداوم بازار سرمایه نیز به کنار گذاشته شدن بانک‌های تجاری یا دست کم افول قدرت افسانه‌ای این بانک‌ها منجر شده است. این مسأله موجب شده است که بانک‌های تجاری در برخی کشورها به منظور جبران کاهش خدمات بانک‌های تجاری و در نتیجه کاهش قدرت این بانک‌ها، خدمات مشاوره، ابزار مالی سفارشی و خدمات مدیریت ریسک را عرضه کنند.

این یک واقعیت است که بانک‌های تجاری فاقد ثبات لازم به عنوان شرط اصلی عملکرد مناسب سیستم بانکی و کلید مشارکت این سیستم در رشد و توسعه بوده‌اند. در دهه هشتاد، ورشکستگی بانک‌های تجاری که پس از بحران‌های اقتصادی رخ می‌داد، تبدیل به یک پدیده طبیعی در اقتصادهای پرتوان دنیا شده بود. تا این زمان فرایند وام دهی در بانک‌ها از چرخه‌ای پیروی می‌کرد که انتهای آن ورشکستگی بانک و آمار بیشمار

وام‌های باز پرداخت نشده بود. صندوق‌های بیمه بانک‌ها در کشورهایی که برنامه تضمین سپرده‌ها را به اجرا در می‌آوردند، ضرر زیادی دادند و موجب اتلاف پول مالیات دهندگان شدند. این مسایل و شکست مکرر بانک‌ها موجب شد که برخی اقتصاددانان معتقد شوند که بانکداری و سیستم مالی از مشکلات ساختاری رنج می‌برد و نیاز به اصلاحات اساسی دارد. (اسپونگ ۱۹۹۳) در واقع مسأله اصلی این بوده و هست که چگونه می‌توان مؤسسات مالی‌ای طراحی کرد که از توسعه اقتصادی حمایت کرده و به آن تسریع ببخشند و در عین حال به اندازه کافی انعطاف پذیر باشند به گونه‌ای که به ابداعات تکنولوژیکی و اصول بازار، اجازه بالندگی بدهند (الجارحی ۱۳۸۴).

در واکنش به این روند، برخی برای رفع بحران‌های بانکی، به مقررات زدایی از بانک‌های تجاری و مؤسسات مالی روی آوردند تا با حذف مقررات دست و پاگیر، راه را برای حل مشکلات باز کنند. اما به رغم بسیاری، مقررات زدایی از بانک‌های تجاری و مؤسسات سپرده پذیر در دهه هشتاد و در عین حال عدم تغییر ساختاری و عدم نظارت مؤثر رسمی و مستقل، زمینه ساز ایجاد فاجعه بوده است. (سلیمان ۱۹۹۲) از این رو طبق نظر این عده، اصلاحات بانکی، مسأله‌ای عاجل و مرموم در بخش‌های زیادی از جهان است. با این حال علیرغم آنکه بروز مشکلات در سیستم سنتی بانکداری تجاری، موجب تدوین برخی قوانین مهم در مورد بانکداری و طرح پیشنهادهایی برای اصلاح آن شد، باید گفت که تقریباً تمامی آنچه مطرح شده است، به نوعی دچار سازش با وضعیت موجود شده و در تصحیح اشکالات اساسی سیستم بانکی ناکام مانده است. در این میان برخی دیگر به دنبال اصلاحات ساختاری و طراحی سیستم‌هایی متفاوت از سیستم سنتی بانکداری تجاری بوده‌اند و این مسأله به نوبه خود به طراحی سیستم‌های متفاوت بانکداری منجر شده است. قابل توجه آنکه برخی از این سیستم‌های جایگزین، همچون سیستم بانکداری جامع، سابقه‌ای فراتر از ۱۵۰ سال دارند. در واقع طراحان این سیستم از ابتدا با شناسایی مشکلات بانکداری تجاری و با بررسی مشکلات اقتصادی و مالی جامعه خود درصدد طراحی سیستمی متفاوت از سیستم رایج بانکداری برآمدند و راه خود را جدا کردند. سیستم بانکداری جامع سعی می‌کند با حفظ برخی مشخصات بانکداری تجاری که شامل سپرده پذیری و وام دهی است، ارتباط نزدیک تری با بنگاه‌ها و شرکت‌های تجاری و صنعتی برقرار نماید و با کسب اطلاعات لازم در مورد آن‌ها، و نفوذ در مدیریت آن‌ها، به هدایت مؤثر و تأمین نیازهای مالی آن‌ها بپردازد. این سیستم با خاستگاهی اروپایی، در بسیاری از

کشورهای اروپایی و غیر اروپایی به مرحله اجرا در آمده است و به زعم طراحان و طرفداران آن، توانسته است موفقیت‌هایی نیز کسب کند.

از سوی دیگر برخی از کارشناسان و نظریه پردازان بانکی با مطالعه عمیق مشکلات سیستم بانکداری تجاری، راه چاره را در قطع ارتباط سپرده پذیری و وام دهی دیدند و از این رو سیستم بانکداری محدود را طراحی و معرفی کردند. این سیستم برخلاف بانکداری جامع، تجربه اجرایی ندارد و تاکنون در حد نظریه متوقف مانده است. طبق این نظریه، منابع حاصل از سپرده‌های جاری بانکی به خرید اوراق دولتی با نقدینگی بالا اختصاص می‌یابد و تسهیلات و وام‌های بانکی از طریق منابع حاصل از سپرده‌های سرمایه‌گذاری یا فروش اوراق بهادار، تأمین مالی می‌گردد. بر این اساس رابطه میان سپرده‌های جاری و تسهیلات بانکی قطع می‌شود و امنیت و ثبات بانک‌ها به صورت قابل توجهی افزایش می‌یابد.

در بخش اول این کتاب سعی شده است که برخی از الگوهای بانکداری که با نفی یا تکمیل برخی فروض سیستم بانکداری تجاری طراحی شده اند، مورد بررسی قرار گیرند. هدف از این کار آشنایی با این مدل‌ها و سیستم‌ها جهت استفاده در طراحی مدل مورد نظر بانکداری اسلامی است که تا حدی برگرفته از این مدل‌ها و تلفیقی از آنها است. به نظر ما بانکداری اسلامی از یکسو با بانکداری محدود همخوانی و سازگاری دارد و از سوی دیگر در بخش ارائه تسهیلات می‌تواند با سیستم بانکداری جامع مشابهت‌هایی داشته باشد. در این بخش ابتدا با بانکداری محدود آشنا خواهیم شد و در ادامه به بررسی بانکداری جامع خواهیم پرداخت.